

AGRAR SOHANI RIVOJLANTIRISHDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ISTIQBOLLARI

¹Ungarov Azizbek Abdumo'min o'g'li

Guliston davlat universiteti ishlab chiqarish texnologiyalari fakulteti qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlash texnologiyasi kafedrasida o'qituvchisi,

²Sirojiddinov Asliddin Abduvohidjon o'g'li

Guliston davlat universiteti ishlab chiqarish texnologiyalari fakulteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7540337>

ARTICLE INFO

Received: 04th January 2023

Accepted: 14th January 2023

Online: 16th January 2023

KEY WORDS

Innovatsiya, iqtisodiyot, faoliyat, tadqiqot, ilm-fan, ishlab-chiqarish, qayta ishlash.

ABSTRACT

Ushbu ilmiy maqolada xorijiy va respublikamiz olimlarining innovatsiya, iqtisodiyot tarmoqlarini, shu jumladan, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion faoliyatni joriy etishga oid ilmiy tadqiqot ishlari o'rganilgan.

KIRISH: Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ilm-fan, ta'lim va ishlab-chiqarishning yanada keng integratsiyasini ta'minlash, yangi bilimlarni yaratish va qo'llash, innovatsion texnologiyalarni, ilg'or tajribalarni joriy etish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ammo innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda agrar sohani rivojlantirish yo'lida olib borilayotgan tadqiqotlar natijalari sohaning eng quyi bo'g'inlarigacha etib bormasdan, yillar davomida o'z echimini topa olmayotgan muammolar qishloq xo'jaligi sohasini yanada jadal rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu bois, istiqbolda "qishloq xo'jaligini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ilmiy-tadqiqot, ta'lim va maslahat xizmatlarining ishlab chiqarish bilan integratsiyalashgan bilimlarni tarqatishning samarali mexanizmlarini yaratish, ilm-fan, ta'lim, axborot va maslahat xizmatlari tizimini rivojlantirish" ustuvor vazifa qilib belgilangan. Mazkur holat qishloq xo'jaligi sub'ektlarida iqtisodiy salohiyatni oshirishda innovatsion jarayonlar samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini ishlab chiqish, mazkur jarayonlarning ilmiy-nazariy va metodologik jihatlari bo'yicha tizimli tadqiqotlar olib borishni taqozo qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" ning 30-maqsadida Qishloq xo'jaligini ilmiy asosda intensiv rivojlantirish orqali dehqon va fermerlar daromadini kamida 2 baravar oshirish, qishloq xo'jaligining yillik o'sishini kamida 5 foizga yetkazish, 141-vazifada agrosanoat korxonalarini xomashyo bilan ta'minlash va ishlab chiqarish hajmini 1,5 barobar oshirish, jumladan, 2022 yilga mo'ljallangan dastur ishlab chiqish, sanoatbop mevasabzavot hajmi 3,4 mln tonnaga, qayta ishlash quvvatlarini 3,1 mln tonnaga va qayta ishlash darajasini 16 foizga yetkazish, meva-sabzavotni qayta ishlash quvvatlarini 3,1 mln tonnaga (107 foiz), sutni -2,9 mln tonnaga (111,5 foiz), go'shtni -410 ming tonnaga (119 foiz) yetkazish, oziq-ovqat mahsulotlari assortimentini (qayta ishlangan go'sht-sut,

meva-sabzavot, yog‘-moy va boshqalar) 898 tadan 1100 taga yetkazish, 3,2 mingta yangi ish o‘rinlari yaratish vaziflari belgilangan. Yuqorilardan kelib chiqib qishloq xo‘jaligi korxonlarida meva-sabzavotlarni yetishtirish, qayta ishlash jarayonidagi nobudgarchikini kamaytirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu holatlarni e‘tiborga olgan holda bugungi kunda qishloq xo‘jaligi korxonalarida meva-sabzavotlarni qayta ishlash jarayonida qo‘shilgan qiymatni ko‘paytirish dolzarb ilmiy tadqiqot muammolaridan biri bo‘lib hisoblanadi hamda ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyatga ega. [1]

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari va turli xil meva va sabzavotlarni qayta ishlash sanoatida quritishning hozirgi ishlatilayotgan usullari oxirgi mahsulot sifatini oshiradigan, qayta ishlash vaqtini qisqartiradigan va suvsizlangan material sifatini yaxshilaydigan yangi qayta ishlash texnologiyalaridan foydalanishni talab qiladi. Ho‘l mahsulotlarni qurituvchi texnik agent yordamida suvsizlantirish jarayoni quritish deb ataladi. Bu jarayonda namlik bug‘lanish yo‘li bilan qattiq faza tarkibidan gaz (yoki bug‘) fazasiga o‘tadi. Mahsulotlarni quritish uchun termal maydon, suyuq fazali issiqlik tashuvchisi bo‘lgan vakumli quritish moslamasi va quritish jarayonlarida issiqlikni saqlavchi akkumulytor bilan jixozlangan yangi texnologiyalarni qo‘llash shubhasiz, mahsulot ishlab chiqarish texnologik jarayonlarida samarador hisoblanadi. [2]

ASOSIY QISM. Yuqoridagi keltirilgan nazariy qarash va tahlillarga asoslanib, fikrimizcha, innovatsiya fan yutuqlari va ilg‘or tajribadan foydalanish, ijtimoiy ishlab chiqarishni takomillashtirish va rivojlantirish jarayonlari, yangi iste‘mol xususiyatlarga ega mahsulotlarni (tovar, mahsulot, texnika, texnologiya, boshqa tashkiliy shakl va vositalar) shakllantirish, amaliyotga joriy etishga asoslangan investitsion va ijodiy faoliyatning moddiylashgan yakuniy natijasi bo‘lib, bozor va ijtimoiy ehtiyojlarning qondirilishiga ko‘maklashadi, xarajatlarni tejaydi va insonlarning turli xil hayot va faoliyat sohalarida turlicha samara berishini ta‘minlaydi

Xorijiy va mahalliy olimlar quyidagi muammolarni hal qilishga qaratilgan bir qancha ilmiy tadqiqotlar o‘tkazganlar Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, meva va sabzavotlarini quritish davrida energiya samaradorligi va resurslar intensivligini pasaytirish, quritgichlarning ish unumdorligini oshirish Meva va sabzavotlarni quritganda energiya tejashni ta‘minlash uchun ajratish vositalarini olish Meva, sabzavot va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini quritishda biologik faol moddalar saqlanishini ta‘minlaydigan texnologiyalarni yaratish. [2]

Qishloq xo‘jaligida yuqori xosil olish uchun agrotexnik tadbirlarni o‘z vaqtida va sifatli o‘tkazish lozim ko‘plab tadqiqotlar va tajribalar shuni ko‘rsatadiki agrotexnik tadbirlar vaqtida erta bahorda o‘tkazilmasa tuproq ko‘tarilayotganda tuproq qanchalik sifatli kesilmasin u quriydi, to‘plangan namlikni yo‘qotadi, dalalar begona o‘tlar bilan to‘lib toshgan bo‘ladi. [3]

Rivojlangan mamlakatlar tajribasi ko‘rsatishicha, qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy shartlaridan biri yuqori darajada texnik jihozlanganlik, ilg‘or texnologiyalarni qo‘llashga xizmat qiladi, ya‘ni innovatsion faoliyat-rivojlangan mamlakatlar iqtisodiy strategiyasi asosidir. Hisob-kitoblarga ko‘ra, iqtisodiy o‘sishning 30% mehnat xarajatlarini oshishi, 40% mehnat unumdorligini oshishi hisobiga ta‘minlanadi va 30% esa innovatsion texnologiyalarni qo‘llash hisobiga ta‘minlanadi. Hozirgi

kunda O'zbekistonda innovatsion jarayonlarni chuqurlashtirishga va innovatsiya bazasini mustahkamlash uchun barcha zarur ijtimoiy-iqtisodiy asoslar mavjud. Biroq agrar sohani innovatsion rivojlanish yo'liga o'tkazish, yoki boshqacha aytganda, innovatsion loyihalarni bir, hatto bir necha fermer xo'jaliklari miqyosida ham amalga oshirishda muammolar mavjud, chunki fermer xo'jaliklari va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi subektlar hozirgi vaqtda ilmiy tadqiqot ishlariga buyurtma berish hamda tadqiqotlarni moliyalashtirishda ishtirokining sustligi, ilg'or innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqishda tadqiqot olib borish va ilmiy tadqiqotlarni moliyalashtirishni ham xo'jalik subekti o'zi amalga oshira olmasligi, yangi texnologiya, yangi navlardan foydalanish uchun qishloq xo'jaligi mahsuloti ishlab chiqaruvchilar va qayta ishlovchilarning yetarli darajada bilimlarga ega emasligi, ular olimlar va mutaxassislar xizmatidan foydalanishlari zarur, shuningdek, mahsulotni qayta ishlash va sotishda ham fermerlar ma'lum darajadagi qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Oliy ta'lim muassasalari va ilmiy tadqiqot muassasalari olimlari tomonidan tayyorlangan innovatsion ishlanmalarga ishlab chiqaruvchilarning talabi yetarli darajada emasligi, ular o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjud emas, ayrim qishloq xo'jaligi mahsuloti ishlab chiqaruvchilarning mas'uliyatsizligi kabi muommolar qishloq xo'jaligida innovatsion jarayonlarga to'sqinlik qilayotgan omillar sirasiga kiritish mumkin. Texnik-texnologik innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etish ishlab chiqarishning joriy va investitsion (kapital) xarajatlarini kamaytirishga, qo'llanilayotgan texnika va texnologiyalarni tabiiy-iqlim, tuproq va har bir hududning o'ziga xos xususiyatlariga maksimal darajada moslashtirishga yo'naltirilgan bo'ladi.

XULOSA. Innovatsion rivojlanish muammolari O'zbekiston uchun alohida dolzarblik kasb etadi, chunki faqatgina yangi resurstejamkor, ilg'or texnologiyalardan keng va samarali foydalangan holda innovatsion rivojlanish atrof-muhitni saqlab qolishni hisobga olib iqtisodiyot barqarorligini tezkor sur'atlarda o'sishini ta'minlaydi. Hozirgi sharoitda dehqonchilik tarmog'ini innovatsion rivojlantirishda boshqa yo'nalishlarining muhimligini inkor etmagan holda, qishloq xo'jaligini modernizatsiyalash sharoitida texnik-texnologik innovatsiyalarni eng muhim yo'nalish deb hisoblaymiz.

References:

1. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-sonli Farmoni. 2022 yil 28 yanvar.
2. Ungarov A., Ergashov A. QISHLOQ XO 'JALIGI MAHSULOTLARINI QURITISH DAVRIDA ENERGIYA TEJAMKOR TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA QURITGICHLARNING ISH UNUMDORLIGINI OSHIRISH //Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences. – 2023. – T. 3. – №. 1. – C. 24-27.
3. Курбонов, Эрмамат. "ОБОСНОВАНИЕ ШИРИНЫ МЕЖДУСЛЕДИЯ ЗУБЬЕВ РЫХЛИТЕЛЯ НА ВЕСНОГО БОРОНОВАЛЬНОГО АГРЕГАТА." Eurasian Journal of Academic Research 2.12 (2022): 997-1002.